

Lapsendamisest

Triin Göttig, LL.M.

Tartu Ülikooli tsiviilõiguse lektor

Perekonnaõigus tunneb mitut vanemlikust hoolitsusest ilma jäänud lapse eest hoolitsemise viisi: lapsendamine, eestkoste, kasupere.

Lapsendamise otsus on üks drastilisemaid perekonnaõiguses, millel on reeglina tagasipöördumatud õiguslikud tagajärjed.

Lapsendamise üldpõhimõtte on, et see saab toimuda ainult lapse huvides.

Kuivõrd arvestab uus perekonnaseadus lapsendamise regulatsiooni juures lapse huvidega?

Peresisese lapsendamise korral tuleb erinevate osalevate isikute huvisid põhjalikumalt kaaluda ning pigem sellest lapsendamise vormist praktikas hoiduda. Tegelik situatsioon lapse jaoks ju ei muutu – laps kasvab ikkagi samas perekondlikus olukorras üles.

Seadusandjal tuleks pakkuda aktsepteeritavad lahendusvariandid võõrasvanemale (pärimis-, hooldus- ja ülalpidamisõiguslikes küsimustes). Vanavanemad saavad kasutada ka eestkoste instituti.

Perisisene lapsendamine ei ole kindlasti ainuke mõeldav lahendus situatsioonile.

Avatud lapsendamine tähendab seda, et õiguslik side lapse ja bioloogiliste vanemate vahel lõpeb, faktiline side aga mitte (see on lapse huvides – lapsel ei ole vaja otsida oma päritoluperekonda). Avatud lapsendamise vorm on üha rohkem tunnustust leidnud praktikas nt Saksamaal, aga ka üldse Lääne-Euroopas ja USA-s. Eestis on lapsendamise puhul endiselt tegemist pigemini tabu-teemaga, mis kindlasti ei aita kaasa avatud lapsendamise temaatika tunnustamisele praktikas.

Lapsendamisõigus on suunatud kontakti katkestamisele bioloogilise perekonnaga, millega on seotud topeltidentiteedi probleem. Raskendatud on informatsiooni saamine oma bioloogiliste vanemate kohta (vrkl **lapsendamissaladuse regulatsioon** uues perekonnaseaduses).

PKS § 164 lg 6 annab täisealisele lapsendatule või alaealisele lapsendatule lapsendaja nõusolekul õiguse saada maavalitsuselt teavet lapsendamise fakti kohta ning lg 7 järgi on lapsendatul võimalus saada maavalitsuselt teavet nt oma bioloogiliste vanemate kohta, kui viimased on andnud nõusoleku vastava teabe avaldamiseks.

Kui laps saab teada bioloogilise ema, kas tal on sellisel juhul õigus nõuda emalt isa nime avaldamist, kui maavalitsuse andmetest ei nähtu bioloogilist isa? Kui ema isa nime nimetab, millised on edasised võimalused lapse jaoks?

Kui aga laps saab maavalitsusest teada ema ja isa andmed, kas tal on siis võimalik ka lasta kindlaks teha, kas selle mehe puhul on tegemist ka tegelikult tema bioloogilise isaga?

Samuti on oluline küsimus lapse õiguste kaitse kõrval ka bioloogiliste vanemate õiguste kaitse – et lapsendamine ei saaks toimuda ilma **vanemate nõusolekuta**.

Kas uus perekonnaseadus tagab mitte abielus oleva bioloogilise isa õiguste kaitse (kui isadus ei ole veel seaduses ette nähtud korras tuvastatud)?

Lapse huvidest lähtub uue seaduse regulatsioon, mille kohaselt on **lapsendamise kehtetuks tunnistamise tähtaja** puhul tegemist **õigust lõpetava tähtajaga** – kui tähtaeg on möödas, ei saa enam sekkuda toimivasse sotsiaalsesse perekonda.